

Bilaga 1 till N119E02_05022019

Landskapsregeringens verksamhetsplan 2019 med närmare inriktning på arbetsmarknadspolitiken i landskapet

Inledning

Långsiktigt hållbar arbetsmarknadspolitik

Huvuduppgiften för landskapets arbetsmarknadspolitiska verksamhet är att effektivt och ändamålsenligt sammanföra den som söker arbete med den som söker arbetskraft, att främja sysselsättning och kompetensutveckling, att främja en regionalt balanserad utveckling av arbetsmarknaden, att verka för kvinnors och mäns rätt till arbete på lika villkor, att motverka diskriminering på arbetsmarknaden, att underlätta för personer med svag ställning på arbetsmarknaden att få arbete och förhindra utslagning från arbetsmarknaden samt att motverka långa tider utan reguljärt arbete.

För att uppnå och bibehålla en hög och jämn sysselsättning, som tryggar utkomsten för landskapets befolkning och som grundar sig på ett fritt val av arbetsplats samt på utförande av ett meningsfullt arbete, kommer landskapsregeringen att genom allmänna ekonomisk-politiska, näringspolitiska och utbildningspolitiska åtgärder samt andra åtgärder som inverkar på sysselsättningen sträva till att påverka efterfrågan på arbetskraft.

Landskapsregeringen strävar till, genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, att främja efterfrågan och utbudet av arbetskraft i syfte att bekämpa arbetslöshet eller brist på arbetskraft.

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) bidrar till att nå Utvecklings- och hållbarhetsagendans strategiska utvecklingsmål 1 *"Välmående människor vars inneboende resurser växer"*, utvecklingsmål 2 *"Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället"* samt utvecklingsmål 5 *"Attraktionskraft för boende, besökare och företag"*.

Landskapsregeringen avser att utvärdera verksamheten vid AMS under året.

Investerings betydelse för sysselsättningen

Landskapet, kommunerna och kommunalförbunden ska se till att av dem finansierade investeringar tidsbestäms så att konjunkturväxlingar utjämnas.

Då lån, understöd och räntestöd av landskapets medel beviljas för investeringar ska sysselsättningsfrämjande aspekter beaktas.

Arbetsmarknadsservice

För att förverkliga arbetsmarknadspolitiken och främja en organiserad och effektiv arbetsmarknad tillhandahåller landskapet arbetsmarknadsservice.

Arbetsmarknadsservicen består av arbetsförmedling, sysselsättningsfrämjande utbildning, vägledning, information, särskild service för personer med nedsatt arbetsförmåga, stödiriktade åtgärder och andra sysselsättningsfrämjande åtgärder.

Förvaltningen av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten handhas av landshapsregeringen och AMS.

Trendbrott, arbetslösheten 2018, fokus, samarbetsförhandlingar och lagstiftning

Trendbrott

Sedan år 2014 har arbetslösheten minskat varje år. Enligt arbetsmarknadsbarometern (ÅSUB Rapport 2108:4) och konjunkturläget hösten 2018 (ÅSUB Översikt 2018:3) sker en viss positiv volymtillväxt av arbetskraften som tillsammans med ett fortsatt högt antal pensioneringar gör att rekryteringsbehovet är relativt högt.

Arbetslösheten under 2018 – Ett år med lägre arbetslöshetsgrad och lägre antal arbetssökande

Arbetslösheten har minskat något under år 2018. 2017 låg det relativa arbetslöshetstalet på 3,6 % och 2018 på 3,5 %. Männerna (4,0 %) har fortfarande högre arbetslöshetstal än kvinnorna (3,1 %). Männens arbetslöshetstal ökade med 0,1 procentenheter i jämförelse med 2017 men kvinnornas arbetslöshetstal minskade med 0,3 procentenheter. Antalet arbetslösa arbetssökande var under 2018 i genomsnitt 532 personer, 17 personer färre än under året innan. Ungdomsarbetslösheten (under 25 år) har minskat från 7,2 % 2014 till 5,6 % 2015, till 5,3 % 2016, till 4,5 % 2017 medan den stigit under 2018 till 4,9 %. De unga männens arbetslöshetstal ökade 2018 med hela 1,2 procentenheter i jämförelse med 2017 men de unga kvinnornas arbetslöshetstal minskade med 0,4 procentenheter.

Fokus på långtidsarbetslöshet har hög prioritet

Långtidsarbetslöshet kan mätas på olika sätt i olika sammanhang. Oberoende av vilken gräns man sätter för vad som ska betraktas som lång tid, har antalet långtidsarbetslösa ökat markant under 2010-talet. Under åren 2000 - 2009 låg antalet mellan 48 - 69 för gruppen med en sammanhängande arbetslöshetstid om 6 månader eller mer och antalet har ökat från 102 personer år 2010 till 157 2016. Sedan år 2014 har antalet legat mer eller mindre stilla på en historiskt hög nivå. Under år 2018 har AMS inte lyckats med målsättningen att minska antalet långtidsarbetslösa i kategorin 6 månader + (i genomsnitt 161 långtidsarbetslösa 2017 och 176 2018). Den kraftiga ökningen av antalet långtidsarbetslösa och tendensen att antalet blir kvar på en hög nivå även om arbetslösheten generellt minskar ger anledning till särskild uppmärksamhet och behovet av insatser för att förbättra situationen har hög prioritet. En av AMS målsättningar år 2019 är att förebygga och motverka långtidsarbetslöshet.

Fokus på nya ålänningar

Drygt en tredjedel av AMS kunder som är arbetslösa arbetssökande har annat än finländskt medborgarskap. Det är en utmaning för AMS att se till att arbetsmarknadsservicen även passar dessa kunder. Genom att i större omfattning anlita tolkservice, informera på andra språk än svenska och på annat sätt anpassa servicen eftersträvas att förbättra arbetsmarknadsservicen för nya ålänningar. Det gäller även att bättre kunna identifiera den inflyttades individuella behov av arbetsmarknadsservice.

Fler samarbetsförhandlingar

Sedan november 2017 har bland de lite större åländska företagen hållits samarbetsförhandlingar inom 11 företag. Detta är rejäl ökning i antalet förhandlingar under ett år än vad som har varit vanligt under de senaste åren. I kallelsen till förhandlingarna i de 11 företagen var det aktuellt med personalminskningar om cirka 130 personer. Förhandlingsresultatet blev betydligt bättre än så och antalet

uppsagda blev drygt 20 personer. Samarbetsförhandlingar behöver inte innebära att personal blir uppsagd utan i de flesta fall det senaste året har förhandlingarna lett till andra lösningar.

Lagstiftning

Det finns ett behov av att kontinuerligt följa upp och uppdatera den lagstiftning som hör samman med arbetsmarknadspolitiken. T.ex. ändringar i riket i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, som ska tillämpas även på Åland enligt landskapslag, kräver uppmärksamhet.

Målsättningar

AMS målsättningar 2019 som hör samman med arbetsmarknadspolitiken är att

- förbättra matchningen på arbetsmarknaden,
- fler praktikplatser och sysselsättningsstödsanställningar ordnas,
- långtidsarbetslöshet ska förebyggas och motverkas,
- minska antalet arbetslösa med annat medborgarskap än finländskt samt
- öka antalet användare av e-tjänster,
- nå minst 25.000 personer som bor utanför Åland med budskap om arbetsmöjligheter på Åland.

Aktiviteter och service

Servicens prioritetsordning

Arbetsmarknadsservicen ska i första hand främja sysselsättningen direkt på den öppna arbetsmarknaden eller med hjälp av kompetenshöjande utbildning, så att möjligheten att få eller behålla arbete underlättas. AMS ska tillsammans med den som söker arbetsmarknadsservice utreda behovet av service, så att den service som tillhandahålls på bästa sätt tryggar tillgången på arbetskraft och främjar placeringen av den som är arbetssökande på den öppna arbetsmarknaden. AMS erbjuder sina tjänster i form av självbetjäning och personlig service.

När arbetsmarknadsservice tillhandahålls ska den sökande i första hand erbjudas möjlighet att själv använda servicen med hjälp av självbetjäning eller information.

Att arbetssökande så fort som möjligt får ta del av den grundläggande arbetsmarknadsservicen som informatörer och förmedlare erbjuder är angeläget. Tidiga insatser, information om lediga arbetsplatser, om de möjligheter som företagande erbjuder och om andra arbetsmöjligheter, möjlighet att genom självbetjäning söka efter arbete samt rådgivning som anknyter till sökande av arbete, är viktiga så att den arbetssökande så fort som möjligt kan få ett jobb. Tidiga insatser förebygger bland annat långtidsarbetslöshet och är något AMS bör prioritera.

De arbetssökandes färdigheter att söka jobb förbättras genom att anordna kurser om exempelvis tillvägagångssätt vid jobsökning och cv-skrivning. AMS möjlighet att erbjuda studievägledning fortsätter under året i samarbete med Ålands gymnasium.

Strategiskt utvecklingsmål 2

AMS deltar aktivt i arbetet med att förverkliga Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland. Inom ramen för strategiskt utvecklingsmål 2: "Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället." är AMS mål att

- få alla unga arbetssökande personer som saknar en yrkesutbildning att skaffa sig en sådan

- inflyttade med inga eller bristfälliga kunskaper i svenska ska studera svenska för inflyttade eller få ett arbete som de kan försörja sig på
- personer med funktionsvariationer ska komma i arbete på den öppna arbetsmarknaden eller i annan sysselsättning.

Förbättra matchningen

I matchningen mellan arbetssökande och tillgängliga platser finns fortsättningsvis en stor utmaning för arbetsmarknadspolitiken och AMS. Utgångspunkten är att arbetsmarknadsservicen ska i första hand främja sysselsättningen på den öppna arbetsmarknaden eller med hjälp av kompetenshöjande utbildning så att möjligheten att få arbete underlättas. För många arbetslösa arbetssökande krävs omfattande och långvariga insatser för att de ska bli anställningsbara på den öppna arbetsmarknaden. Detta gäller särskilt personer utan yrkesutbildning och nya ålänningar med bristande kunskaper i svenska. Från och med 2016 är det möjligt för AMS att stöda den arbetssökandes frivilliga studier med arbetslöshetsförmån i syfte att bland annat främja yrkesfärdigheter och stärka den enskildes möjlighet att få ett bestående arbete. Det är även möjligt att stöda studier utanför landskapet. Från och med 2016 möjliggörs även utbildningsprövning som bland annat syftar till att klarlägga den enskildes lämplighet för branschen. En studerande på heltid har inte rätt till arbetslöshetsförmåner men från och med 2019 kan en arbetssökande som fyllt 25 år bedriva studier som ger yrkesfärdigheter i maximalt sex månader och likväl ha rätt till arbetslöshetsförmåner. Utnyttjandet av dessa nya sysselsättningsfrämjande åtgärder och även planerad sysselsättningsfrämjande utbildning under år 2019 torde i viss mån leda till att matchningen kan förbättras. Trots dessa åtgärder behöver AMS ha än mer fokus på att förbättra matchningen på arbetsmarknaden.

Utveckla och prioritera kontakterna till näringslivet

För att möjliggöra en god service till arbetsgivarkunder och därmed i förlängningen också till arbetssökande upprätthåller AMS nära kontakter med arbetsplatserna. Detta uppnås bland annat genom att AMS personal gör regelbundna arbetsplatsbesök där behov av nyrekrytering och kompetensutveckling kan fångas upp. För att främja rekryteringen i expanderande branscher anordnar AMS i samarbete med arbetsgivare "Jobbchansen" och "Drop in", där arbetssökande och arbetsgivare ges möjlighet till direkta kontakter. Likväl behöver AMS utveckla och prioritera kontakterna till näringslivet. För att det ska vara möjligt att utveckla arbetsmarknadsservicen på ett bra sätt behöver AMS ett stort förtroende bland arbetsgivarkunder.

Inflyttning av efterfrågad arbetskraft behövs

Parallellt med åländska mått mätt hög arbetslöshet kommer det fortsättningsvis att vara svårt att rekrytera kompetent arbetskraft inom vissa sektorer av arbetslivet. Detta gäller exempelvis specialister inom olika branscher. AMS kommer fortsättningsvis att lägga resurser på rekryteringsinsatser på och utanför Åland bland annat genom aktiviteter inom ramen för Åland Living och genom aktivt deltagande i det europeiska nätverket inom arbetsförmedling och rekrytering, EURES. Under året deltar AMS för fjärde året i rad tillsammans med samarbetspartners i en större rekryteringsmessa i Nederländerna. Detta är en medveten strategi att rekrytera arbetskraft även utanför landskapets närregioner. Även högskolepraktikverksamheten följer denna strategi och har 2016 breddats till att omfatta alla studerande, oavsett om de lyfter åländskt studiestöd eller inte, som önskar få en praktikplats på Åland. Många ungdomar flyttar ut från Åland för att skaffa sig arbetslivserfarenhet samt utbildning. Därtill finns många ålänningar utanför Åland som kan ha ett intresse av att flytta hem. AMS deltar aktivt i landskapsregeringens arbete med

att förverkliga utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland när det gäller strategiskt utvecklingsmål 5: "Attraktionskraft för boende, besökare och företag".

Sysselsättningsfrämjande åtgärder

Om den reguljära arbetsmarknadsservicen inte leder till resultat kan särskilda sysselsättningsfrämjande åtgärder tas i bruk. Landskapets budget för 2019 upptar totalt 1 000 000 euro för sysselsättningens främjande. Av detta är 338 000 euro reserverade för de projekt som AMS upphandlat (se nedan). Medlen används för de sysselsättningsfrämjande åtgärder som faller inom ramen för AMS verksamhetsområde. Åtgärderna kan dels vara riktade mot vissa grupper eller kategorier, exempelvis projekt eller kurser, dels individuellt inriktade stöd eller andra insatser.

Projektinriktade åtgärder

De projektinriktade åtgärderna är gruppriktade åtgärder som sysselsätter deltagarna under en längre tid. Vissa åtgärder bedrivs på en mera kontinuerlig bas för att täcka permanenta behov som finns bland AMS kunder. AMS har upphandlat två större projekt samt ett antal kurser för att främja sysselsättningen och stimulera arbetsmarknadsintegrering.

Vuxenprojektet "Emmaus sysselsättningsprojekt"

Projektet riktar sig huvudsakligen till långtidsarbetslösa som har svårt att komma tillbaka till arbetslivet och där behovet av social integrering är stort. Målet med projektet är att deltagarna ska till arbete eller utbildning på kortast möjliga tid. Deltagarna som tas in i projektet går först en tre månader lång arbetsplatsförlagd handled utbildning som kan förlängas med ytterligare tre månader. Upp till 15 personer kan samtidigt sysselsättas i projektet. Huvudman för projektet är Emmaus Åland rf. Projektet har genom ett anbudsförfarande upphandlats för tiden 2017 - 2019 med en möjlighet till ett års förlängning. Senast under mars 2019 ska AMS ge Emmaus besked om projektet ska förlängas till och med år 2020.

Ungdomsprojektet "Ung Resurs sysselsättningsprojekt"

Projektet har som övergripande målsättning att deltagarna ska få en studieplats eller ett jobb på kortast möjliga tid. I första hand vänder sig projektet till 16–24-åringar utan yrkesutbildning. Projektets deltagare ska under tiden i projektet få hjälp och stöd för att göra upp en realistisk plan för sitt inträde i arbetslivet. I de flesta fall innebär det att hitta en yrkesutbildning som är intressant och lämplig med beaktande av vars och ens personliga förutsättningar och intressen. 18 ungdomar kan samtidigt sysselsättas i projektet. En deltagare ska kunna delta i projektet i tre till sex månader. Är målet att deltagaren ska till utbildning ska deltagaren kunna delta i projektet upp till nio månader dock längst till 31.8. Huvudman för projektet är föreningen Ung Resurs. Projektet har genom ett anbudsförfarande upphandlats för tiden 2017 - 2019, med en möjlighet till ett års förlängning. Senast under mars 2019 ska AMS ge Ung Resurs besked om projektet ska förlängas till och med år 2020.

Projektet ingår i det utbud av åtgärder som AMS kan erbjuda för att förverkliga ungdomsgarantins målsättningar – på europeisk nivå formuleras det som att ge alla ungdomar upp till 25 år ett högkvalitativt erbjudande om jobb, vidareutbildning, lärlingsutbildning eller praktik senast fyra månader efter att de har avslutat sin formella utbildning eller blivit arbetslösa. På Åland är ambitionen högre och gränsen tre månader tillämpas för när åtgärder påbörjas.

”Ungdomshuset Boost”

Många ungdomar saknar idag rätt förutsättningar för att ta sig in på arbetsmarknaden. Den marginalisering som skapas av arbetslöshet, av att inte ha utbildning eller ordnade sociala förhållanden ökar. Ett projekt startades 2017 med målsättningen att öka både samverkan och samordning som stöd för ungdomar, ”Ungdomshuset Boost”. AMS har regelbundet verksamhet i huset.

Övriga projekt

AMS upphandlar arbetsmarknadskurser/jobbsökarkurser för arbetslösa personer som är i behov av en fördjupad vägledningsinsats för att finna en utbildnings- eller arbetsplats. Ett flertal kurser både för vuxna och för yngre deltagare är inplanerade under året, var och en med cirka 12 deltagare. Därtill upphandlar landskapsregeringen enskilda studieplatser inom yrkesinriktad utbildning enligt avtal och utbildningsinsatser för att möta akuta behov föranledda av konjunkturläget: Anslaget för dessa upphandlingar är 100 000 euro.

AMS arrangerar därutöver kortkurser eller temadagar exempelvis för att befrämja de arbetssökandes arbetssökarfärdigheter eller för att öka deras kunskaper om att starta eget företag.

Stödiriktade åtgärder

De stödiriktade åtgärderna är individuella och ska underlätta för en enskild person att komma in på arbetsmarknaden. En arbetslös arbetssökande kan stödjas med hjälp av sysselsättningsstöd om han eller hon inte har kunnat få ett arbete genom arbetsförmedling eller anvisas en utbildning som främjar personens möjlighet att finna arbete.

Sysselsättningsstöd ska särskilt inriktas på sysselsättning av personer med nedsatt arbetsförmåga, personer som varit arbetslösa arbetssökande över sex månader samt ungdomar som inte har fyllt 25 år och som har varit arbetslösa arbetssökande över tre månader.

Sysselsättningsstöd kan beviljas för anställning, arbetspraktik, läroavtalsutbildning, deltidsarbete och start av företagsverksamhet.

Övriga sysselsättningsåtgärder

AMS kan som sysselsättningsåtgärd anskaffa utbildning eller bekosta utbildningsinsatser för enskilda arbetslösa arbetssökande. Det rör sig huvudsakligen om kortare, direkt kompetensgivande kurser som behövs för att upprätthålla eller förbättra yrkesbehörigheten, kompetensen och anställningsbarheten, eller i vissa fall utbildning inför startande av egen verksamhet. Anställnings- eller verksamhetsmöjligheterna ska bedömas som goda efter genomförd utbildning. Åtgärden ska finnas inskriven i den plan som överenskommit med den sökande. Planen ska vara godkänd innan utbildningen i fråga inleds.

AMS kan som sysselsättningsåtgärd, enligt samma grunder som gäller för bekostande av särskilda utbildningsinsatser, bekosta validering. AMS avtalar med Ålands gymnasium eller annan lämplig instans om validering för kunder som är i behov av att få sin kompetens bedömd och värderad på ett systematiskt sätt.

Sysselsättningsfrämjande utbildning för grupper anordnas för att tillgodose arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft och motverka arbetslöshet. För enskilda studerande anskaffar AMS och för grupper av studerande anskaffar landskapsregeringen sysselsättningsfrämjande utbildning av utbildningsanordnare med de anslag som anvisats för detta ändamål. AMS antar studerande till den sysselsättningsfrämjande utbildningen. AMS ska anvisa nyinflyttade (tre år) ålänningar med integrationsplan till integrationsutbildning som ordnas som sysselsättningsfrämjande utbildning. Ordandet av dessa s.k. SFI-kurser i tillräcklig omfattning är avgörande för att AMS ska lyckas förverkliga syftet med integrationslagstiftningen.

Under år 2019 satsar landskapsregeringen 750 000 euro för elva kurser i svenska för inflyttade personer, kvotflyktingar samt för personer med ingen eller kort skolgång. Därtill satsar landskapsregeringen 50 000 euro på särskilda utbildningsinsatser för personer utan arbetsmarknadsstöd och andra insatser.

Särskild service för personer med oklarheter om arbetsförmåga

AMS tillhandahåller arbetspsykologtjänster för arbetslösa arbetssökande där det finns oklarheter om arbetsförmågan. Samplaneringen är ett arbetssätt där vägledaren på AMS involverar arbetspsykologen i yrkesplaneringen. I samplaneringen gör vägledaren, arbetspsykologen och deltagaren en gemensam bedömning om att en arbetspsykologisk utredning är aktuell. Det kan handla om att tidigare planeringar inte har lett till placering på arbetsmarknaden eller behov av förtydligande av olika hälsohinders betydelse för sysselsättningsplanen.

Fokus läggs på att motverka marginalisering av partiellt arbetsföra och långtidsarbetslösa. Arbetet sker genom samplanering och sektorövergripande samarbete med hälso- och sjukvården, de sociala myndigheterna, Folkpensionsanstalten och stödarbetsmarknaden. Arbetspsykologen erbjuder utredningar av arbetsförmåga och yrkesplanering i mångprofessionellt samarbete med hälso- och sjukvården och den yrkesinriktade rehabiliteringen. Utredningar utgör grund för ansökningar av förmåner och finansiering av yrkesplanering hos andra myndigheter. Arbetspsykologens tjänster är en viktig del i AMS strategi att bekämpa långtidsarbetslösheten.

Arbetspsykologens serviceformer har utvecklats under de senaste åren så att även nya ålänningar med bristande kunskaper i svenska kan betjänas på ett likvärdigt sätt.

För att tillfredsställa de behov som finns på Åland tillhandahåller arbetspsykologen som köptjänst yrkesinriktad rehabiliteringsplanering, arbetsprövningstjänster och arbetshandledning till försäkringsbolag, företagshälsovård och personalenheter.